

Dr. Aribert Brodar

Štefan in Marija Brodar iz Ormoža sta se 20. avgusta 1900 naselila v hišo, ki je imela takrat hišno številko 35. Gre za hišo, ki danes ne obstaja več, stala pa je na sedanji zelenici za avtobusno postajo. V tej hiši sta po popisu prebivalstva že v letu 1880 živeli družini Brodar³ ter urar Kovačec z otroki.⁴

Aribertov oče Štefan Brodar je bil pomemben ormoški trgovec z vinom na debelo. Rodil se je 11. novembra 1875 v Ormožu, umrl pa je 20. februarja 1926. Pokopan je na ormoškem pokopališču. Njegova mama Marija Brodar (dekliški priimek Verbnik) se je rodila 26. marca 1882 v Novi Cerkvi pri Celju. Poročila sta se 10. januarja 1910 v Gradcu v cerkvi Kirche zum Heiligen Blut⁵. Imela sta tri otroke.⁶ Najstarejši je bil sin Aribert⁷, rojen 5. maja 1900, hči Sieghilde je bila rojena 11. junija 1910 in najmlajši sin Berthold je bil rojen 7. julija 1911.⁸

Dr. Aribert Brodar je osnovno in srednji šolo končal v Ormožu, leta 1918 pa je odšel v Gradec študirat kemijo na tehniški srednji šoli. Doštudiral je leta 1923 in si na kemijski fakulteti pridobil naziv inženir. Študij je nadaljeval na univerzi v Gradcu, na fakulteti za filozofijo, kemijo in botaniko in leta 1924 pridobil naziv doktor. Za zaključek šolanja je pripravil diplomsko nalogo z naslovom Elektroliza topljene svinčeno-bizmutove zlitine. V šolskem letu 1924/25 je delal kot asistent na inštitutu za fiziko in kemijo univerze v Gradcu, nato pa se je preselil v nemško mesto Geiseheim, kjer je na akademiji za vitikulturo, sadje in hortikulturo delal kot asistent.⁹

V svojem življenjepisu je zapisal, da tekoče govori angleško, nemško in slovensko. Zadovoljivo naj bi govoril tudi srbohrvaško, rusko, madžarsko in nizozemsko. Razumel naj bi tudi francosko.¹⁰

Leta 1926 mu je umrl oče, zato se je naslednjega leta vrnil v Ormož, na posestvo, ki ga je podedoval po očetu. Sodeč po njegovem življenjepisu, je to posestvo obsegalo 80 ha vinogradov, sadovnjakov, njiv, nasadov vrtnic in čebulic v rastlinjakih. Ukvarjal se je z izvozom vina, zelenjave, sadja in vrtnic. Na posestvu naj bi delalo okoli 70 delavcev, medtem ko je tehnično in komercialno plat posestva vodil dr. Brodar sam. Zavzeto se je ukvarjal z gojenjem vrtnic in bil edini jugoslovanski član ameriškega društva American Rose Society (društvo gojiteljev vrtnic) s člansko številko 9232-48. Napisal naj bi več člankov o nadzoru rastlinskih škodljivcev in boleznih, o analizi zemlje, biološkem gnojenju in podobnih tematikah, ki so izšli v hortikulturnih in agronomskih jugoslovanskih revijah.¹¹ Raziskoval je nove vrste vrtnic in zbiral podatke o njihovem vedenju v kontinentalnem podnebjju, ki se razlikuje od britanskega morskega podnebjja. Prav tako je izvajal eksperimente glede nadzora boleznih vrtnic in škodljivcev.¹²

Leta 1927 je na trgovsko sodišče v Mariboru oddal prošnjo za vpis »firme Štefan Brodar« v trgovski register. Podjetje, ki se je ukvarjalo s trgovino in z izvozom vina na debelo je bilo v register vpisano 30. 9. 1927. Decembra 1942 je dal podjetje preimenovati v dr. Aribert Brodar. Oktobra 1945, potem ko je dr. Brodar pobegnul v Avstrijo, je narodna vlada za Slovenijo izdala odlok, po katerem je postal novi upravitelj podjetja Franc Kren, dr. Aribert Brodar pa je bil kot upravitelj izbrisan.¹³

Brodar naj bi okoli leta 1928 odkupil vilo na Ptujski cesti v Ormožu, takrat pa je nosila naslov Friedau 22. To vilo naj bi med leti 1890–1895 zgradil Josip Urh, ormoški vinski trgovec¹⁴, vendar je na prostorskem portalu Geodetske uprave RS navedena letnica izgradnje 1911.¹⁵ Zraven vile je bila postavljena še vinska klet in poleg nje urejena vrtnarija.¹⁶

³ Sodeč po poročni knjigi, sta se Štefan Brodar in Marija Hartl poročila 28. januarja 1868. Njun sin Štefan se je poročil z Marijo Verbnik in verjetno podedoval njuno hišo. <https://data.matricula-online.eu/sl/slovenia/maribor/ormoz/01850/?pg=73>, [11. 10. 2021].

⁴ G. Fournier, M. Hernja-Masten: Hiše in hišni posestniki v mestu Ormož, str. 126.

⁵ Spletni vir: <https://data.matricula-online.eu/sl/oesterreich/graz-seckau/graz-hl-blut/633/?pg=55>, [12. 10. 2021].

⁶ SI_PAM/0721, Sodišče slovenske narodne časti, senat v Mariboru, arhivska škatla 11, ovoj 7.

⁷ Dr. Aribert Brodar je v knjigo rojstev vpisan s polnim imenom Aribert Gotthard Stefan.

⁸ Domovinska knjiga, hrani Upravna enota Ormož.

⁹ Spletni vir: [https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351\\$1i](https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351$1i);

<https://digitalcollections.its-arolsen.org/03020104/name/pageview/6195971/6781813>, [12. 8. 2021].

¹⁰ Spletni vir: <https://digitalcollections.its-arolsen.org/03020104/name/zoom/6195971/6781816>, [12. 8. 2021].

¹¹ Ni znano, v katerih revijah točno so bili ti članki objavljeni. V časopisih, ki so izhajali med leti 1926 in 1940 na Slovenskem, njegovih del ni bilo mogoče najti. (Op. avtorice).

¹² Spletni vir: [https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351\\$1i](https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351$1i);

<https://digitalcollections.its-arolsen.org/03020104/name/pageview/6195971/6781813>, [12. 8. 2021].

¹³ SI_PAM/0645/001/00869, Štefan Brodar, Ormož, od leta 1942 dr. Aribert Brodar, Ormož: spis trgovskega registra pri Okrožnem sodišču Maribor, 1927–1945 (združeni dokumenti).

¹⁴ Trop, 2019, str. 101.

¹⁵ Preverjeno 20. 8. 2021.

¹⁶ V Zgodovinskem arhivu na Ptujju so ohranjeni gradbeni načrti za klet in vrtnarijo.

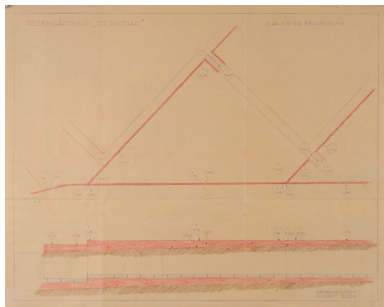

Brodarjev vrtnar Pepi Trofenik¹⁷ leta 1935.
Ženska na fotografiji ni znana.
Hrani: Marija Lah.

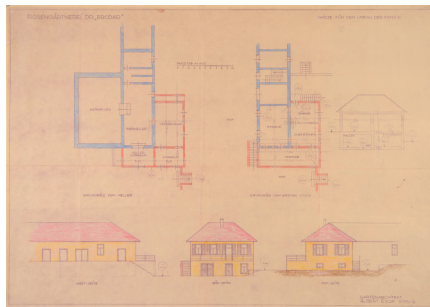

Na tem mestu je bila nekdanj vrtnarija.¹⁸

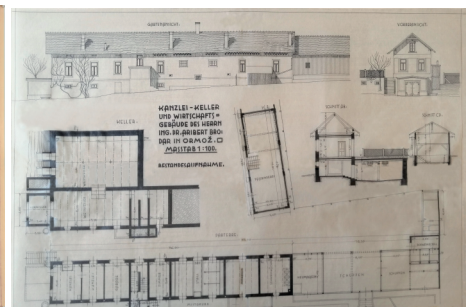
Dr. Brodar je vlagal v razvoj svoje obrti, zato je prizidal nekatere zgradbe. Leta 1928 je dal zgraditi skladišče za sode, v letih 1931/32 je nastal prizidek na vili (hišna št. 22) s sobo in kuhinjo, leta 1939 pa je zgradil še zid in ograjo ob državni cesti in povečal svoje pisarniške prostore. Načrt za ta poseg mu je pripravil mestni stavbenik Viljem Deng¹⁹ s Ptuja²⁰. V Zgodovinskem arhivu Ptuj hranijo načrte za rožni vrt, ki sicer niso datirani, na njih pa je kot arhitekt naveden Albert Esch.²¹

Načrt za ograjo, ki obdaja Brodarjevo vilo in tedanji rožni vrt. Načrt je zasnoval avstrijski krajinski arhitekt Esch.
Hrani: Zgodovinski arhiv Ptuj.

Načrt za prenovo pisarn, ki ga je pripravil avstrijski krajinski arhitekt Esch.
Hrani: Zgodovinski arhiv Ptuj.

Načrt za vinsko klet ob Brodarjevi vili iz leta 1939. Hrani: Zgodovinski arhiv Ptuj.

Del Brodarjevega posestva je viden tudi v promocijskem filmu dr. Majeriča iz leta 1935²², kjer so vidni Brodarjeva vila, vinska klet, sodi na dvorišču, pretakanje vina in ročno polnjenje steklenic v vinski kleti ter nazadnje še vrtnarija ter nasad vrtnic.²³ Med vrtnicami lahko vidimo majhnega otroka, za katerega Ivan Nemanič v svojem prispevku Utrinki iz zgodovine mesta Ormož ob dokumentarnem filmu iz leta 1935 meni, da je deček.²⁴

Brodar je posestvo obdeloval vse do leta 1945, ko je zaradi političnih razlogov z družino pobegnil v Avstrijo – v Sankt Stefan im Rosental.²⁵ V Avstriji je med leti 1947 in 1948 delal najprej v podjetju L. Judmayer, nato pa v podjetju Alpen-Chemie, kjer je bil zadolžen za produkte za zatiranje rastlinskih škodljivcev in bolezni. V letu 1950 je živel v Avstriji (kot razseljena oseba) in zase ter svojo družino poskušal pridobiti dovoljenje za bivanje v Združenih državah Amerike, Kanadi ali Veliki Britaniji, vendar je bil povsod zavržen, zato je

¹⁷ Oče nekdanjega ormoškega župana Vilija Trofenika. Op. urednice.

¹⁸ Štajerski tednik, letnik 61, številka 62, 8. avgust 2008, str. 11.

¹⁹ Wilhelm Dengg (1877–?) je bil mestni stavbenik na Ptuj.

²⁰ Klasinc, 1988, str. 140, 149, 161.

²¹ Albert Esch (1833–1954) je bil avstrijski krajinski arhitekt. Specializiral se je za načrtovanje zasebnih vrtov in parkov. Leta 1925 je zmagal na natečaju za ureditev mestnega središča v Osijeku. Pegan, Jukić, 2002, str. 21–30.

²² V videu je Brodarjeva vila ter posestvo prikazano v dveh minutah, od 13.75 do 15.42 minute. (Op. avtorice).

²³ Matjaž Mastnak, strokovnjak za vrtnice iz Arboretuma Voljči potok, je ob ogledu filma objasn timer, da je Brodar očitno vzgajal vrtnice na debelcih, kar je bila nemška moda druge polovice 19. stoletja in meščanska želja prve polovice 20. stoletja. Glede na videno njegova pridelava vrtnic ni bila velika; če bi bila, bi zelo verjetno komuniciral s kupci preko katalogov, ki so bili med vojnama precej razširjeni.

²⁴ Nemanič, 1993, str. 291. Brodarjeva hči Astrid je bila v času snemanja stara približno eno leto, morda je na posnetku ona. (Op. avtorice)

²⁵ Kraj leži približno 30 km južno Gradca. (Op. avtorice)

ostal v Avstriji. V spletnem arhivu harvardske knjižnice²⁶ in v spletnem gradivu Arolsen Archives²⁷ je objavljena celotna korespondenca o njegovi vlogi za vstop v ZDA, med drugim tudi življenjepis, po katerem je povzeto življenje dr. Brodarja. Dr. Aribert Brodar se je leta 1930 cerkveno poročil z Elizabeto Jonaš, rojeno 15. septembra 1910 v Murski Soboti. Imela sta tri otroke; hčer Astrid²⁸, rojeno 1934, sina Bernarda, rojenega 21. julija 1941 in sina Gorazda²⁹, rojenega 27. marca 1943.

Delovanje v kulturbundu

Dr. Aribert Brodar je bil vzgojen v zavednega Nemca. Že njegov oče Štefan se je v času Avstro-Ogrske imel za Nemca in tako so delovali tudi v Ormožu. Kronika mesta Ormož navaja, da so že leta 1918 župan dr. Ferdo Lašič in njegov gerentski sosvet³¹ želeli spraviti Nemce iz Ormoža, kar pa jim ni uspelo. Zaradi tega so avgusta 1919 prosili deželno vlado, naj ima naslednje Nemce pod državnim nadzorstvom: Štefana Brodarja (trgovca z vinom), Ferdinanda Kralja (usnarja), Jožefo Liebich (trgovko s perutnino), Ido Martinec (bivšo poštarico in posestnico) ter Viktorja Pravdiča (odvetniškega koncipienta), vendar iz tega ni bilo nič.

Fotografija družine Brodar, na kateri so dr. Aribert Brodar, žena Elizabeth, hči Astrid in sinova Bernard in Gorazd. Fotografija je bila verjetno posneta v drugi polovici 40-ih.

Dr. Aribert je kot zavedni Nemec, živeč v Ormožu, ob vse ostrejši in močnejši vlogi Nemčije na pragu 2. sv. vojne leta 1939 v Ormožu pomagal pri ustanovitvi kulturbunda (dalje: KB)³² in nato načeloval tej organizaciji.

Še preden se je razmahnilo delovanje KB, je na Ptuj delovalo »Združenje nemških visokošolcev«, ki so v svoje vrste pritegnili tudi ormoške nemške akademike. Tako so na začetku 1930-ih pritegnili Otona Kralja, dr. Ariberta Brodarja, mag. Gustava Trautwetterja in druge. Člani društva so se na prijavnici izrekli za nemško-arijsko poreklo. Njihovo delovanje se je videlo v organiziranju društvenih večerov, pogovorov, posvetovanj, družabnih prireditev ter nepolitičnih sestankov s povabljenimi gosti nemškega porekla.³³ Sodelovanje nemških Ormožanov v širšem lokalnem okolju je vidno tudi v družabnem življenju, ko se je skupina Ormožanov leta 1939 udeležila »zabavne« prireditve v ptujskem nemškem društvenem domu, na kateri so proslavljali Hitlerjevo zmago v Češkoslovaški. Goste iz Ormoža naj bi na Ptuj brezplačno vozila dr. Aribert Brodar in dr. Otmar Majerič.³⁴

Sodeč po Kroniki mesta Ormož, so člani KB imeli ustanovni zbor leta 1939 v kinodvorani Avgusta Kreutza, ključavničarskega mojstra. Dr. Brodar je časa dveh let (od 1939 do 1941) uspel včlaniti v KB vse meščane, ki so se že v stari Avstro-Ogrski imeli za Nemce, in tiste, ki so slepo verjeli Hitlerjevi propagandi. Najpomembnejši člani te organizacije so bili dr. Aribert in njegova žena Elise Brodar, Adolf in Grete

²⁶ Spletni vir: [https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351\\$1i](https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351$1i), [12. 8. 2021].

²⁷ Spletni vir: [https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351\\$1i](https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351$1i), [12. 8. 2021].

²⁸ V rojstni knjigi v letu 1934 ni vpisana. Predvidevam, da se je rodila kje drugje.

²⁹ V rojstni knjigi, ki jo hrani Upravna enota Ormož, je zapisano ime Berndt in Bernd. Ime Bernard je prepisano iz gradiva, ki ga hrani harvardski arhiv. Sin Gorazd, kot je razvidno iz gradiva v istem arhivu, je v rojstno knjigo vpisan kot Bünther Werner. (Op. avtorice)

³⁰ Spletni vir: <https://digitalcollections.its-arolsen.org/03020104/name/zoom/6195971/6781815>.

³¹ Gerent (v stari Jugoslaviji) od vlade začasno imenovani predstojnik občinske uprave. Vir: SSKJ

Člani gerentskega sosveta so bili dr. Franc Strelec (notar), Jakob Lajovic (kaplan), Ludvik Kuharič in Ivan Veselič (trgovca),

Ivan Rojs (upokojeni orožniški stražmojster) in Jakob Kovačič (posestnik na Dobravi).

³² Schwäbisch-Deutscher Kulturbund-Švabsko-nemška kulturna zveza je v kraljevini Jugoslaviji delovala med leti 1920 in 1940 kot krovna organizacija nemške manjšine. V Novem Sadu je bila ustanovljena že leta 1920, medtem ko je na slovenskem ozemlju svoj razmah doživela v 30-ih letih. Čeprav naj bi se člani ukvarjali s kulturo, pa je to bila samo krinka za nacistično in obveščevalno delo v korist nemškega rajha. Ko je leta 1941 na slovenskih tleh začel delovati gestapo, so člani kulturbunda za njih že imeli pripravljene spiske narodnozavednih in izobraženih Slovencev. Kulturbundovci so pomagali tudi pri izseljevanju in germanizaciji.

<https://sl.wikipedia.org/wiki/Kulturbund>, [12. 8. 2021].

³³ Šuligoj, 1988, str. 211.

³⁴ Prav tam, str. 210.

Stammen, Walter Diermayer, Oton Kralj, Anton in dr. Otmar Majerič, Gustav Trautwetter, Jožef Dogša, Vally Jahn, Udo Kautzhammer, Rudolf Lakner, Pavel Lazar, Maks Petovar, Ivan Remšnik, Alojz Salleg in Karol Verhovščak.³⁵ Kljub temu da je bil v Ormožu ustanovljen KB tako pozno, pa so že prej nemški Ormožani sodelovali v KB na območju ptujskega sreza³⁶ in tako že leta 1935 imeli 14 ormoških članov.³⁷

Od začetka so bili njihovi sestanki bolj redki, po izbruhu 2. sv. vojne³⁸ pa so imeli tedenske skrivne sestanke v hiši dr. Brodarja. Na teh sestankih so kovali načrte, kako rušiti jugoslovansko narodnost ter kako prevzeti oblast, ko bodo v mesto vkorakali Nemci. Na teh srečanjih so sestavili tudi spisek vseh Ormožanov, ki jih bo ob prevzemu nemške oblasti treba izseliti. Na sestanke, ki so v letu 1941 potekali že dnevno, je zahajal tudi dr. Friderik Fabijan, predstojnik Okrajnega sodišča v Ormožu. Srečevali so se v vili dr. Brodarja, v Kreutzovi kinodvorani, v hotelu Rajh, pri lekarnarju Gustavu Trautwetterju, pri Adolfu Stammenu in pri dr. Otmarju Majeriču.

Člani KB so v dneh pred nemškim napadom na Jugoslavijo bili sicer mirni in se izogibali izgreedom z domačini, vendar so jih v zasebnih pogovorih izzivali in zavajali k nepremišljenim izjavam proti Hitlerju. Ovajali so jih dr. Brodarju in njegovi sodelavki Vally Janovi, po rodu Nemki, ki je od 1930 leta živela v Ormožu in delala v trgovini z usnjem. Kronika navaja, da je bila prebrisana vohunka, ki se je znala vključiti v vsako družbo in pridobiti ustrezne informacije. Ko so Nemci zasedli Ormož, je takoj prevzela čin generala gestapa³⁹ in v zapore in izgnanstvo spravila veliko tako

narodnozavednih Slovencev kot ormoških Nemcev (npr. dr. Majeriča).

Osmega aprila 1941 so Nemci vkorakali v Ormož in ga zasedli, člani KB (predvsem ženske) pa so jih pričakali pred hotelom Rajh, jih pozdravljali s »Heil Hitler«, obsipavali s cvetjem in gostili z žganjem. V maju je oblast v mestu prevzel dr. Andrej Froschaur iz Gradca, skupaj z njim pa so v mesto prišli nemški oblastveni organi ter tajna državna policija.⁴⁰

O posledicah, ki jih je delovanja članov KB in nemška okupacija Ormoža imela za slovensko prebivalstvo, je podrobno pisal Vladimir Trop v svojih dveh prispevkih *Po sledeh zavednega ormoškega Sokola*⁴¹ in *Ormož(ani) in 2. svetovna vojna*⁴² v Zgodovinskih zapisih zato v tem prispevku tega ponovno ne navajamo.

Po vojni so članom KB sodili, med drugim tudi Mariji Brodar, Aribertovi mami. Na sodišču zoper narodno čast⁴³ senata v Mariboru so imeli 31. julija 1945 na Strnišču pri Ptuj⁴⁴ javno razpravo zoper več obtoženih sodelovanja v KB. V sodnem zapisniku je Brodarjeva navedla, da jo je sin Aribert pregovoril, naj se vključi v

Nekdanja Brodarjeva vila, v ospredju ograja in park, ki obdajata vilo.
Foto: Ana Kaučič.

Nagrobnik Štefana Brodarja na ormoškem pokopališču.
Foto: Ana Kaučič.

³⁵ Trop, 2018, str. 33.

³⁶ Srez (v stari Jugoslaviji): politični okraj. Vir: SSKJ.

³⁷ Šuligoj, 1988, str. 212.

³⁸ Druga svetovna vojna se je pričela z nemško invazijo na Poljsko 1. septembra 1939. (Op. avtorice)

³⁹ Gestapo je bila nemška tajna državna policija v nacistični Nemčiji. Ustanovljena je bila 26. aprila 1933, delovala pa je do 8. maja 1945.

<https://sl.wikipedia.org/wiki/Gestapo>, [5. 9. 2021].

⁴⁰ Kronika mesta Ormož, str. 51, 52.

to organizacijo in da se je udeležila samo enega sestanka v kinodvorani. Marija Brodar je bila obdolžena članstva v KB, da se je udeleževala njihovih sestankov ter bila udeležena »v izdajalski politični organizaciji, ter stremela za tem, da se deli Jugoslavije (Slovenije) odcepijo od države in protiustavno pripojijo tuji državi.«⁴⁵ Po drugem členu *Zakona o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast* je bila obsojena na izgubo narodne časti za dobo 6 let ter zaplembo nepremičnega premoženja z zakonitimi omejitvami.⁴⁶ Okrajno sodišče v Ljutomeru je septembra 1945 izdalo sklep, po katerem se je preneslo vso premično in nepremično imovino Marije Brodar v državno last. Tako se je njeno celotno zemljišče v Pavlovskem Vrhu vknjižilo na Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo.⁴⁷

Dr. Aribert Brodar ni čakal na sojenje, ampak je z družino že prej prebegnil v Avstrijo. Pred vojaškim sodiščem v Mariboru je bil avgusta 1945 obsojen na smrt s streljanjem zaradi članstva v KB in NSDAP⁴⁸ ter prostovoljnega vstopa v »SS-edinico«, njegova žena Elizabeta, »zagrizena hitlerjanka«, pa je bila zaradi članstva v KB obsojena na 6 let odvzema svobode s prisilnim delom.⁴⁹

Njegovo premoženje je bilo prav tako odvzeto v korist države. Tako je okrajno sodišče v Ljutomeru leta 1945 sklenilo, da se prenese vsa premična in nepremična imovina dr. Brodarja v državno last in se lastninska pravica vknjiži na Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo.⁵⁰ V katastrski občini Mali Brebrovnik mu je tako bilo zaplenjeno posestvo, ki je obsegalo stavbo, njive, pašnike, vinograde in gozd, v skupni izmeri 3,5 ha.⁵¹ Maja 1945 je Mestni ljudski odbor Ormož določil Franca Tropa za komisarja oz. skrbnika premoženja zaplenjene Brodarjeve imovine (veletrgovine z vinom in vile z vrtnarijo) in tako skrbel, da je ne bi lokalno prebivalstvo iz maščevalnosti izropalo in uničilo.⁵²

41 Trop, 2018, str. 29–47.

42 Trop, 2019, str. 75–108.

43 Sodišče narodne časti (SNČ) je kot izredno sodišče začelo delovati 5. junija 1945 na podlagi Zakona o kaznovanju zločinov in prestopkov

zoper slovensko narodno čast. Ustanovljena so bila izrecno za sojenje tistim, ki so med okupacijo s svojimi kršili zoper narodno čast. Cilji poveljnega sodstva so bili kaznovanje vojnih zločincev in narodnih izdajalcev, podržavljanje zasebne lastnine in pripravljanje ustreznih

političnih razmer za izvedbo volitev v lokalne in ustavodajne skupščine. Obtoženi so bili lahko kaznovani z odvzemanjem narodne časti, z lahkimi ali s težkimi prisilnimi deli in s popolno ali delno zaplenbo imetja v korist države. Izguba narodne časti je za posameznika pomenila izključitev iz javnega življenja, izgubo pravic do javnih služb, poklicev in dostojanstev, izgubo vseh državljanskih in političnih pravic.

Do 31. avgusta 1945 je v SNČ v Mariboru bilo obtoženih 1992 ljudi, 1368 jih je bilo obsojenih na izgubo narodne časti, 405 na prisilno

delo in 125 na zaplenbo premoženja. SNČ je bilo ukinjeno 24. avgusta 1945. Povzeto po Kobale: Sodišče narodne časti, diplomsko delo, 2010.

44 Sedanje Kidričevo (op. avtorice).

45 SI_PAM/0721, Sodišče slovenske narodne časti, senat v Mariboru, arhivska škatla 11, ovoj 7.

46 SI_PAM/0721, Sodišče slovenske narodne časti, senat v Mariboru, arhivska škatla 11, ovoj 7.

47 SI_ZAP/0347/003/001_00014, KLO Ivanjkovci, škatla 3, ovoj 3, spis št. 29/47.

48 **Nacionalsocialistična nemška delavska stranka** je bila skrajna nacionalistična, fašistična in protidemokratska politična stranka, ki je delovala v Nemčiji v prvi polovici 20. stoletja. Njen predsednik je bil Adolf Hitler. Na nürnberških procesih (1945–1949) je bila stranka razglašena za zločinsko organizacijo in prepovedana.

Spletni vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Nacionalsocialisti%C4%8Dna_nem%C5%A1ka_delavska_stranka, [20. 10. 2021].

49 Spletni vir: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-RO893HBI>

50 SI_ZAP/0242/002/00001_00037, KLO Ivanjkovci, škatla 3, ovoj 3, spis št. 597/47.

51 SI-PAM/0633/003/00143 Brodar Aribert (Ormož) zaplenjena zadeva zp 147/46, Okrajno sodišče Ljutomer, 1946 (združeni dokumenti).

52 Trop, 2018, str. 41.

Sklepne misli

V članku je predstavljeno življenje dr. Ariberta Brodarja in njegovo delovanje v kulturbundu. K pripravi prispevka me je pritegnila Brodarjeva vila, ki s tiho prisotnostjo, skrita za velikim drevesi, stoji ob glavni cesti, ki vodi od Ormoža do Ptuja, ob tem pa nisem mogla mimo raziskovanja življenja oseb, ki so v njej živele in ji dale tudi ime. Prispevek se je najbolj navezal na življenje zadnjega lastnika vile dr. Ariberta Brodarja. Iz različnih arhivskih virov je povzeta življenjska pot dr. Brodarja in njegove družine. Spoznavanje njegove življenjske zgodbe je na plano potegnilo tudi njegovo pripadnost nemški kulturi in politiki, predvsem pa njegovo proaktivno delovanje v kulturbundu. Pisanje prispevka je bilo zahtevno in odgovorno delo, saj sem kot avtorica čutila dolžnost, da sem pri tem čim bolj zgodovinsko objektivna, a kljub temu obzirna do bralcev, ki so zaradi delovanja ormoškega kulturbunda bili neposredno ali posredno prizadeti zaradi izgube svojih družinskih članov ali premoženja.

Ključne besede: dr. Aribert Brodar, Brodarjeva vila, kulturbund

Literatura

- * Gernot Fournier, Marija Hernja-Masten, *Hiše in hišni posestniki v mestu Ormož*, Ormož skozi stoletja III, Ormož, 1988.
- * Peter Pavel Klasinc, *Gradbena dejavnost v Ormožu med obema vojnama*, Ormož skozi stoletja III, Ormož, 1988.
- * Mojca Kobale, *Sodišče narodne časti*, diplomsko delo, 2010.
- * Ivan Nemanič, *Utrinki iz zgodovine mesta Ormož ob dokumentarnem filmu iz leta 1935*, Ormož skozi stoletja IV, 1993.
- * Srečko Pegan, Tihomir Jukić, *Urbanističko rješenje središta Osijeka u radu Alberta Escha iz 1925. godine*. Znanstveni časopis za arhitekturo i urbanizam, Vol. 10 No. 1(23), 2002.
- * Ljubica Šuligoj, *Ormoški Nemci med obema vojnama*. Ormož skozi stoletja III, Ormož, 1988.
- * Vladimir Trop, *Po sledih zavednega ormoškega Sokola*, Zgodovinski zapisi XV/2018, Ormož, 2018.
- * Vladimir Trop, *Ormož(ani) in 2. svetovna vojna*, Zgodovinski zapisi XVI/2019, Ormož, 2019.

Arhivski viri

- * SI_PAM/0721, Sodišče slovenske narodne časti, senat v Mariboru, arhivska škatla 11, ovoj 7.
 - * SI_ZAP/0347/003/001_00014, KLO Ivanjkovci, škatla 3, ovoj 3, spis št. 29/47.
 - * SI_ZAP/0242/002/00001_00037, KLO Ivanjkovci, škatla 3, ovoj 3, spis št. 597/47.
- Kronika mesta Ormož.
- * SI-PAM/0633/003/00143 Brodar Aribert (Ormož) zaplembna zadeva zp 147/46, Okrajno sodišče Ljutomer, 1946 (združeni dokumenti)
 - * SI_PAM/0645/001/00869, Štefan Brodar, Ormož, od leta 1942 dr. Aribert Brodar, Ormož: spis trgovskega registra pri Okrožnem sodišču Maribor, 1927–1945 (združeni dokumenti).

Spletni viri

- * [https://iif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351\\$1i](https://iif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:13219351$1i)
- * <https://digitalcollections.its-arolsen.org/03020104/name/pageview/6195971/6781813>
- * <https://sl.wikipedia.org/wiki/Gestapo>
- * <https://data.matricula-online.eu/sl/slovenia/maribor/ormoz/01850/?pg=73>
- * <https://data.matricula-online.eu/sl/oesterreich/graz-seckau/graz-hl-blut/633/?pg=55>
- * <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-RO893HBI>